

UOT 32

T.R.Salmanzadə
Bakı Dövlət Universiteti
togrusalmanzada@gmail.com

BAKİ FORUMLARI SİVİLİZASİYALARARASI DİALOQUN İNKİŞAFINDA ALTERNATİV DİALOQ PLATFORMALARI KİMİ

Açar sözlər: Bakı, sivilizasiya, mədəniyyət, dialoq, forum

Məqalədə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin inkişafının ikinci mərhələsində “Bakı prosesi” prosesi ilə başlanan yeni dialoq platformaları diqqətə alınır. 2008-ci ildən başlanan bu proses Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumları, Bakı Humanitar Forumları və BMT SA ilə əməkdaşlıq kontekstlərində 3 istiqamətdə öyrənilir. Qeyd olunan forumların beynəlxalq əhəmiyyəti və fəaliyyət prinsipləri müqayisəli təhlil olunur.

T.P.Салманзаде

БАКИНСКИЕ ФОРУМЫ КАК АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ ДИАЛОГОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МЕЖЦИВИЛИЗАЦИОННОГО ДИАЛОГА

Ключевые слова: Баку, цивилизация, культура, диалог, форум

В статье исследуются новые диалоговые площадки, которые начались с Бакинского процесса на втором этапе развития мультикультурализма в Азербайджане. Этот процесс, начавшийся в 2008 году, был проанализирован по трем направлениям: Всемирный форум межкультурного диалога, Бакинские гуманитарные форумы и сотрудничество с UN AOC. Проведено сравнительное исследование международного значения и принципов работы этих форумов.

T.R.Salmanzadeh

BAKU FORUMS AS ALTERNATIVE DIALOGUE PLATFORMS FOR THE DEVELOPMENT OF INTER-CIVILIZATION DIALOGUE

Keywords: Baku, civilization, culture, dialogue, forum

The article studies the new dialogue platforms that began with the Baku Process in the second stage of the development of multiculturalism in Azerbaijan. This process, which began in 2008, has been analysed in three directions, which are, World Forum for Intercultural Dialogue, Baku Humanitarian Forums and cooperation with UN AOC. The international significance and operation principles of these forums have been interrogated comparatively.

2008-ci ildə əsası qoyulan "Bakı prosesi"nin ardınca mütəmadi olaraq davam etdirilən Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumları, Beynəlxalq Humanitar Forumları, BMT SA-nın Forumunun Bakıda keçirilməsi ilə Azərbaycan yeni siyasi-mədəni dialoq platformaları yaratdı. Eyni zamanda mədəniyyətlərərası və sivilizasiyalararası dialoqun inkişafına və bütün dünyada təşviq olunmasına həsr olunmuş bu beynəlxalq forumlarla ölkə qlobal bir dialoq məkanına çevrildi.

Müasir dövrdə Azərbaycanın keçdiyi inkişaf yolu və artan beynəlxalq nüfuzu mövcud multikulturalizm ənənəsini daha geniş şəkildə təbliğ etməyə, onu qlobal problemlərin həllində aparıcı dövlətə çevirməyə imkan verir. Azərbaycan tərəfindən həyata keçirilən və dəstəklənən dialoq siyasəti paralel olaraq aşağıdakı platformada aparılır:

1. Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumları (Bakı Prosesi)
2. Bakı Humanitar Forumları
3. BMT SA ilə əməkdaşlıq

Bakı prosesi prezident İlham Əliyevinin 4 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamına uyğun olaraq həmin il dekabrın 2-3-də Bakıda keçirilmiş Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransı ilə başlamışdır. "Mədəniyyətlərərası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda keçirilən konfransına ilk dəfə olaraq Azərbaycanın təşəbbüsü ilə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrin də mədəniyyət nazirləri dəvət olunmuşdu [4, s.63]. 48 ölkə və 8 beynəlxalq təşkilatın iştirak etdiyi bu konfransda Azərbaycanın təşəbbüsü ilə "Mədəniyyətlərərası dialoqun təşviqinə dair Bakı bəyannaməsi" qəbul edilmişdi. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə baş tutan bu proses nəticəsində mədəniyyətlər, sivilizasiyalar arasında dialoqun inkişafını nəzərdə tutan "Bakı prosesi"nin əsası qoyulmuş və bu təşəbbüs qlobal bir prosesə çevrilmişdi. Prezident konfransdakı çıxışı zamanı demişdir:

"Mən çox istərdim ki, bu gün əsası qoyulan "Bakı prosesi" uzun müddətli olsun. Çox istərdim ki, bu konfransın keçirilməsindən sonra konkret mexanizmlər işlənilsin, konkret fəaliyyət planı hazırlansın. Belə tədbirlərin keçirilməsi həm Bakıda, həm də digər şəhərlərdə ənənəyə çevrilsin" [7, s.230-231].

Açılış mərasimində çıxış edən Avropa Şurasının baş katibi Teri Devis isə konfransın keçirilməsini bütün Avropa üçün əlamətdar hadisə olduğunu bildirmiş və qeyd etmişdir ki, *"Bakı öz tarixi ilə müxtəlif mədəniyyətlərin qovşağında yerləşir və şərqlə qərb, şimal ilə cənub arasında təbii körpüdür"* [7, s.230-231].

2008-ci ildən başlayan Bakı Prosesi bir qədər əvvəl – 2005-ci ildə yaradılan BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansına paralel olaraq Azərbaycan tərəfinin mədəniyyətlərərası dialoq, sülh və davamlı inkişaf sahəsində strateji yanaşmasını göstərir. Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumları davamlı olaraq BMT SA tərəfindən də dəstəklənir və BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı üzrə Ali nümayəndəsi də Forumlarda iştirak etmişdi.

Bakı prosesi ilə yanaşı, həmin ilin 10-11 iyun tarixlərində Heydər Əliyev

Fondunun təşəbbüsü, UNESCO və İSESKO-nun dəstəyi ilə Bakıda **"Mədəniyyətlərərası dialoqda qadınların rolunun genişləndirilməsi"** mövzusunda digər bir beynəlxalq forum keçirilmişdi. Forumun açılışında Fondun prezidenti, Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva qeyd etmişdi:

"Bu gün biz mədəniyyətlər və sivilizasiyalararası dialoq probleminə qadınların gözü ilə baxmalıyıq, qadın mövqeyini qabartmalıyıq. Qadın olan yerdə həmişə səmimiyyət var, sevgi var, məhəbbət var. Qadın olan yerdə düşmənçiliyə, qarşıdurmaya, nifrətə yer yoxdur. Zənnimcə, qadınlar əzəldən bəri dialoq tərəfdarındırlar. Məhz ona görə qadın potensialı dialoqun möhkəmlənməsində böyük rol oynaya bilər" [2, s.97-98].

Burada önəmli məqam BMT SA tərəfindən sivilizasiyalararası dialoqun inkişafı perspektivlərini nəzərdə tutan 2006-cı il məruzəsi Yüksək səviyyəli ekspertlər qrupunu Alyansın fəaliyyətinin fokuslandığı əsas sahələri – təhsil, gənclik, miqrant məsələsi və medianı göstərir. Yalnız 2019-cu ildə buna əlavə olaraq qurumun hazırkı Ali Nümayəndəsi Morationi "Qadınlar sülh vasitəçiləri kimi" deməklə yeni prioritet sahəsi əlavə etmək istədiyini bildirib [19]. Bundan 10 il öncə isə Bakıda Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən Beynəlxalq Forumda mədəniyyətlərərası dialoqda qadınların roluna diqqət çəkilmişdi.

2009-cu ilin oktyabrında Bakıda keçirilən İslam ölkələri mədəniyyət nazirlərinin VI konfransına 10-dan artıq Avropa dövləti dəvət edilmişdi. Beləliklə, Avropa və İslam ölkələri arasında münasibətlərin inkişafında beynəlxalq tədbirlərdə qarşılıqlı iştirak ənənəsinin əsası qoyuldu. 2010-cu il sentyabrın 23-də BMT Baş Assambleyasının 65-ci sessiyasında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bakıda ilk Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumunun keçiriləcəyini elan etdi [2, s.88]. Beləliklə, Azərbaycan Şərqlə Qərb arasında coğrafi körpü olmaqla yanaşı, siyasi körpü rolunu da qurmağa başladı. Həm Avropa Şurası, həm də İƏT-yə üzv ölkə olaraq ilk dəfə yeni formatda dialoq başlatdı.

I Ümumdünya Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumu 2011-ci il 7-9 aprel tarixlərində 102 dövlətin və 10-dan artıq beynəlxalq təşkilatın nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilmişdir. Mədəniyyətlərərası Dialoq Forumu mədəniyyətlərin, sivilizasiyaların müxtəlifliyinin tanınması, onlar arasında lokal, regional və qlobal səviyyələrdə dialoqun təşviqini, gücləndirilməsini əsas məqsəd kimi qarşıya qoyur. Qeyd olunan Forumda BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı Katibliyinin icraçı direktoru Mark Şuer Forumda iştirak etmiş və onun keçirilməsinə yüksək qiymət vermişdi [6, s.301]. ÜMDF forma olaraq Sivilizasiyalar Alyansının forumları oxşar konsepsiyaya malikdir və dövlətlərlə yanaşı, beynəlxalq təşkilatlar, QHT-lər, alimlər, ictimai xadimlər, media nümayəndələrinin də iştirakını nəzərdə tutur. Forum zamanı Avropa, Amerika, Asiya, Afrika və Avstraliya qitələrinin adlarının "A" hərfi ilə başlaması nəzərə alınaraq qitələrarası əməkdaşlığın inkişafını nəzərdə

tutan “5A” platforması təsis olunmuşdu [15].

2011-ci aprelində Bakıda keçirilmiş Forumdakı çıxışında Azərbaycan Respublikası prezidenti İlham Əliyev demişdir:

“Biz istəyirik ki, bütün xalqlar, bütün dinlərin nümayəndələri bir-biri ilə sıx təmasda olsunlar, bütün problemləri açıq şəkildə müzakirə etsinlər. Bu gün dünyada qloballaşma haqqında, mədəniyyətlərarası dialoq haqqında, multikulturalizm haqqında geniş diskussiyalar aparılır. Mən bunu müsbət qiymətləndirirəm. Çünki bu məsələlər ətrafında daim fikir mübadiləsi aparılmışdır. Ancaq bir məqsədlə – necə edək ki, xalqlar bir birinə daha yaxın olsunlar. Necə edək ki, dünyada dini zəmində qarşıdurma olmasın, xalqlar, sivilizasiyalararası məsələlər müsbət istiqamətdə inkişaf etsin. Qarşılıqlı inam artsın, qarşılıqlı hörmət artsın” [6, s.306-307].

Daha sonra Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 27 may tarixli fərmanı ilə qərara alınmışdır ki hər iki ildən bir Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu təşkil edilsin [2]. Bunun nəticəsi olaraq 2013, 2015, 2017 və 2019-cu illərdə müvafiq olaraq Bakıda II, III, IV və V Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumları keçirilmişdir.

Bakı Prosesi İnsan Hüquqları haqqında Avropa Konvensiyası, Universal İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Vyana Bəyannaməsi və Fəaliyyət Proqramına əsaslanmaqla BMT-nin (2001) və Avropa Şurasının (2008) sivilizasiyalar və mədəniyyətlərarası dialoq haqqında gündəliyinə uyğun olaraq aşağıdakı məqsədləri hədəfləyir:

1. Mədəniyyətlər arasında anlaşma və dialoqu təşviq etmək;
2. Əməkdaşlığın artırılması, xüsusilə, müsəlman və qərb cəmiyyətləri arasında;
3. Mədəniyyətlərarası dialoq və əməkdaşlığın təşviqində mədəniyyət, incəsənət və mədəni irsin imkanlarından daha geniş və effektiv istifadə imkanlarını müəyyənləşdirmək;
4. Mədəni-bədii tədbirləri və mübadiləni dəstəkləmək, incəsənət xadimlərinin dialoq və qarşılıqlı anlaşmada rolunu qəbul etmək;
5. Səlahiyyətli beynəlxalq və regional təşkilatlar vasitəsilə üzv ölkələr, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və özəl sektorun da aktiv iştirakı ilə mədəniyyətlərarası dialoqa imkanlar yaratmaq [16].

Azərbaycan dialoqa və sülhə yüksək qiymət verən ölkə olaraq BMT SA-nın ilk Forumunun keçirilməsindən sonra növbəti – 2009-cu ildə qarşılıqlı münasibətlərə dair inkişaf planının hazırlanmış və Alyans ilə əməkdaşlığa başlanmışdı. 2009-cu ilin aprelində İstanbulda keçirilən II Forum daxil olmaqla Azərbaycan Alyansın forumlarında davamlı olaraq iştirak edib [6, s.299]. SA ilə aparılan geniş əməkdaşlıq Bakıda keçirilən digər dialoq platformalarında da davam etdirilir və ÜMDF-nin bir çox layihələri Sivilizasiyalar Alyansı ilə ortaq keçirilir.

Bu əməkdaşlığın inkişafı nəticəsində 2014-cü ildə BMT Baş Məclisinin 69-

cu sessiyasında SA-nın 2016-cı il Forumunun Bakıda keçirilməsi qərarı qəbul edilib, 2015-ci ildə isə Londonda bu barədə Saziş imzalanıb [11]. 2016-cı il 25-27 aprel tarixlərində Alyansın “İnküziv cəmiyyətlərdə birgə yaşama: çağırış və məqsəd” devizi ilə Bakıda keçirilən 7-ci Qlobal Forumunda Prezident İlham Əliyev, Birinci xanım Mehriban Əliyeva və 140 ölkədən nümayəndə iştirak edib [17]. Sivilizasiyalar Alyansının ali nümayəndəsi Nasir Əbdüləziz Əl-Nasir Bakıda keçirilən 7-ci Qlobal Forumu Alyansın tarixində ən uğurlu forumlardan biri kimi qiymətləndirib [9].

2017-ci il 4-6 may tarixində Bakıda IV Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu işə başlamışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva Forumun “Sərhədsiz dünyaya doğru” mövzusunda açılış sessiyasında iştirak etmişdi. Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu Azərbaycanın irəli sürdüyü və BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, YUNESKO, Avropa Şurası, AŞ-nin Şimal-Cənub Mərkəzi və İSESKO-nun dəstəklədiyi təşəbbüsdür. Bu təşəbbüs mədəniyyətlərarası dialoqun dünyada ən təxirəsalınmaz vəzifələrdən biri olduğunu göstərir. Bakı Forumunda mədəniyyətlərarası dialoqun konseptual, idarəçilik, siyasi və praktiki aspektləri müzakirə olunmuş, dialoqa yönələn maneələr nəzərdən keçirilmiş və onun müxtəlif mühtidə ən yaxşı formada aparılması konkret şəkildə müzakirə edilmişdir [18]. Forumun ardınca BMT Baş Katibinin Baş Assambleyaya təqdim etdiyi 2017-ci ilin illik Hesabatında və ÜMDF mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafında əsas platforma kimi qeyd olunmuşdu [8].

BMT Baş Assambleyasının 72-ci sessiyasında çıxışı zamanı Prezident İlham Əliyev qeyd etmişdi:

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının və Avropa Şurasının üzvü olan Azərbaycan 2008-ci ildə BMT-nin dəstəklədiyi “Bakı Prosesi”nə start verdi. “Bakı Prosesi”nin əsas məqsədi müsəlman aləmi ilə Avropa arasında dialoqu, tərəfdaşlığı və əməkdaşlığı gücləndirməkdir [1, s.173]. Beləliklə, prezident İlham Əliyev Bakı prosesinin əslində yalnız mədəni müxtəlifliyin, humanitar hüquqların qorunması sahəsində deyil, eyni zamanda müsəlman dünyası və Avropa arasında sivilizasiyalararası dialoqun inkişafı sahəsində bir forum olduğunu diqqətə çatdırmışdı.

2019-cu ilin mayında “Ayrı-seçkilik, qeyri-bərabərlik və zorakı münasibətə qarşı fəaliyyət naminə dialoq quraq” şüarı altında keçirilən V Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna 100-dən artıq ölkədən və 30-dan artıq beynəlxalq təşkilatdan nümayəndə qatılmışdı. Prezident İlham Əliyev Forumun açılışındakı çıxış zamanı diqqəti Azərbaycanın həyata keçirdiyi və iştirak etdiyi nəqliyyat və enerji layihələrinə çəkərək demişdi:

“Biz bu layihələrə yalnız nəqliyyat bağlılığı kimi baxmırıq. Əslində bu layihələr regionda ab-havamı dəyişir. Onlar geniş beynəlxalq əməkdaşlıq formatını

yaradır. Enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı siyasətimizdə də biz hər zaman istehsalçı, tranzit dövlətlər və istehlakçılar arasında lazımı balans tapmağa çalışırıq. Biz hər zaman tərəfdaşlarımızın ehtiyacı olduğu vaxt onlara dəstək verməyə hazır olmalıyıq. Eyni zamanda lazım gəldikdə onlardan da eyni dəstəyi gözləyirik” [14].

Daha sonra çıxış edən BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı üzrə Ali nümayəndəsi Migel Anxel Moratinos Bakının BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının regional habına çevrilə biləcəyi fikrini irəli sürmüşdür [14]. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, yaxın gələcəkdə ola bilər ki, Bakı Prosesi Sivilizasiyalar Alyansı ilə tam inteqrasiya etsin. Bununla da Azərbaycan sivilizasiyalararası dialoq siyasətində İspaniya və Türkiyədən sonra üçüncü əsas tərəfdaş ölkə olacaq.

Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumlarından əlavə 2010-cu ilin yanvarında Azərbaycan və Rusiya prezidentləri İlham Əliyev və Dmitri Medvedevin təşəbbüsü ilə Humanitar Əməkdaşlıq üzrə Azərbaycan-Rusiya Forumunda qəbul olunmuş qərara əsasən Beynəlxalq Humanitar Forumlar keçirilir. 2011-ci ilin oktyabrında "XXI əsr: ümidlər və çağırışlar" şüarı altında I Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu təşkil olunmuşdur [6, s.307-308]. Növbəti illərdə – 4-5 oktyabr 2012-ci il tarixində II, 31 oktyabr-1 noyabr 2013-cü il tarixində III, 2-3 oktyabr 2014-cü il tarixində IV, 29-30 sentyabr 2016-cı il tarixində V, 25-25 oktyabr 2018-ci il tarixlərində VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumları keçirilmişdir [2, s.93].

Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu dövlət xadimləri, müxtəlif elm sahələri üzrə Nobel mükafatı sahiblərini, beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərini və həmçinin, siyasi, elmi və mədəni elita nümayəndələrinin bir araya gətirərək humanitar məsələlərlə bağlı nəzəri və praktiki fikir mübadiləsi aparılır. Forum nəticəsində müxtəlif humanitar problemləri özündə əks etdirən Bakı Bəyannaməsi qəbul olunur, bu da dünya gündəmi qeyd olunan problemlərə çəkmək məqsədi daşıyır.[13]

Humanitar Forumlar zamanı multikulturalizm, müasir texnologiyalar, təhsil və elm, davamlı inkişaf və digər məsələlər üzrə sessiyalar təşkil edilir. Müasir yüksək inteqrasiya etmiş qlobal iqtisadi sistem təhlükəsizlik məsələləri ilə iqtisadi, sosial, texnologiya və başqa sahələrdə humanitar problemlərin öhdəsindən gəlmək üçün ölkələr, cəmiyyətlər arası əməkdaşlıq sistemi tələb edir. Humanitar forumlar da məhz bu məqsədlə çoxsaylı aktorları problemə cəlb edir. 2014-cü ildə keçirilən IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun açılışı zamanı Prezident İlham Əliyev bu məsələni diqqətə çatdırmışdır:

“Bu gün müharibələr, toqquşmalar, qanlı toqquşmalar demək olar ki, ölkələri məhv edir. Bu, çox ciddi prosesdir. Biz bu prosesə təcrid edilmiş proses kimi baxa bilmərik. Müasir dünyada biz hamımız bir-birimizlə bağlıyıq” [5, s.10].

2018-ci ildə VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu keçirilmiş və I Forumla müqayisədə 70-dən çox yeni ölkə olmaqla 97 ölkədən nümayəndə qatılmışdı [3, s.4]. Bu isə Humanitar Forumun da nüfuzunun hansı miqyasda

yüksəldiyinin göstəricisidir. Forum zamanı qəbul olunan Bəyannamə ilə Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun humanitar əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə təkan verəcəyi və Azərbaycanda insan kapitalının yüksəldilməsi, dayanıqlı inkişaf sahəsində olan təcrübələri yüksək qiymətləndirilməklə aşağıdakı məsələlər qeyd olunmuşdu:

- yalnız insan potensialı və insan kapitalının inkişafına qoyulan sərmayələrin həyat keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəlmiş idarəetmə, istehsalat, elmi və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təkmilləşdirilməsini təmin etdiyini düşünürük;

- informasiya texnologiyalarının və kütləvi informasiya vasitələrinin səmərəli sivilizasiyalararası, mədəniyyətlərarası və konfessiyalararası dialoqun təşkili məqsədlərinə nail olmaqda sürəklil artan rolunu qeyd edirik;

- ekoloji sivilizasiya haqqında təsəvvürlərin formalaşmasının, istehlak və istehsalın, təbii sərvətlərə qayğıkeş münasibətin səmərəli modellərinin tətbiqinə yönəlmiş müxtəlif fəaliyyətlərin həvəsləndirilməsinin və iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı zəruri tədbirlər görülməsinə şüurlu münasibətin vacibliyini xüsusi vurğulayırıq;

- insan inkişafı və humanitar əməkdaşlıq sahəsində ixtisaslaşan müxtəlif beynəlxalq və milli strukturları tolerantlıq və qarşılıqlı hörmət mühitinin formalaşdırılmasına, müasir qlobal və lokal çağırışların həllinə yönəlmiş forum, konfrans və dəyirmi masaların mütəmadi olaraq keçirilməsinə çağırırıq [12].

Nəticə

Azərbaycan multikulturalizm sahəsində zəngin və qədim təcrübəyə malikdir. Bu müxtəliflik həm dini, həm etnik, həm də mədəni baxımdan özünü göstərir. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasından sonra tarixi ənənələr dövlət siyasətinin tərkib hissəsinə çevrilmişdir və daha geniş miqyas almışdır. Müasir Azərbaycan Respublikası öz tarixi təcrübəsindən çıxış edərək yalnız ölkə daxilində deyil, qlobal miqyasda multikulturalizmin inkişafı sahəsində səylərini davam etdirir və bütün dünya ölkələrini əməkdaşlığa çağırır.

Azərbaycanda qlobal siyasi-mədəni dialoq siyasəti əsas olaraq 3 istiqamətdə aparılır: Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu və BMT Sivilizasiyalar Alyansı ilə əməkdaşlıq. Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq nəticəsində yaradılması XX əsrin başlanğıcından etibarən dünya siyasətində fundamental problemlərdən olan İslam və Qərb sivilizasiyaları arasında gərginliyin yumşadılması və daimi dialoq mühitinin qorunması baxımından qlobal əhəmiyyət kəsb edir.

2020-ci ildə “Vətən müharibəsi”ndə qazanılan qələbədən sonra Azərbaycan tərəfi müharibələrin gətirdiyi ağır nəticələrin bir daha təkrar olunmaması üçün regional və qlobal dialoqun daha da inkişaf etdirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış edir. Bu

kontekstdə BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının ali nümayəndəsi Migel Anxel Moratinosun 2021-ci ilə Azərbaycanı və bu çərçivədə işğaldan azad olunan Ağdama səfərindən sonra Alyans ilə birgə “Mədəniyyət naminə sülh” qlobal kampaniyası elan olunub. Kampaniya çərçivəsində birgə hazırlanacaq Fəaliyyət Planı ilə BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq nəticəsində konfliktlərin qarşısının alınmasına yönələn yeni bir dialoq platforması yaradılması mümkündür. Bu isə BMT SA-nın da agendasında tamamilə yeni bir fəaliyyət sferası olacaq.

Bakı Forumları dünyada dialoqun və sülhün təmini üçün yeni imkanlar yaradır və eyni zamanda Azərbaycana dünya siyasətində yeni gündəlik yaratma imkanı verir. Mədəniyyətlərarası dialoqun genişlənməsi, Bakı prosesinin Qərblə İslam dünyası arasında birbaşa müzakirələr aparılmasına yaratdığı imkanlar isə tərəflər arasında siyasi, iqtisadi əlaqələrin inkişafı üçün də potensialı genişləndirir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev multikulturalizmin Azərbaycan modeli haqqında: Seçilmiş fikirlər (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində). Bakı: Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi, 2017, 520 s.
2. Azərbaycançılıq ideologiyası: ənənə və müasirlik. Bakı: Elm və təhsil, 2019, 456 s.
3. Bu gün VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu öz işinə başlayır / “Xalq” qəz., 2018, 25 oktyabr, s.4
4. Cahangir C. Azərbaycanda multikulturalizmin xüsusiyyətləri və istiqamətləri // Elm və innovativ texnologiyalar, Bakı, 2017, №1, s.57-68
5. Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun materialları: 2 cildə, I c., 2-3 oktyabr 2014-cü il, Bakı: Şərq-Qərb, 2016, 356 s.
6. Əhədova S.A. Müasir dünyada mədəniyyətlərarası münasibətlər. Bakı: Elm, 2014, 348 s.
7. Niftiyev N. Azərbaycanda birgəyaşayış və multikulturalizm. Bakı, 2015, 408 s.
8. 5th World Forum on Intercultural Dialogue / URL: <https://bakuprocess.az/forums/baku-forum-2019/introduction/>
9. 7th United Nations Alliance of Civilizations Global Forum Report / Baku, Azerbaijan, 25-27 April 2016 / URL: <https://www.unaoc.org/wp-content/uploads/BakuForumReport-v5-spread-web.pdf>
10. Azərbaycan Respublikasında Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun təşkili barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. Bakı şəhəri, 27 may 2011-ci il, № 432 / URL: http://www.elibrary.az/docs/FERMAN/frm2011_46.pdf
11. Azərbaycan Respublikasının Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Sivilizasiyalar Alyansı arasında 7-ci Qlobal Forumun 2016-cı il 25-27 aprel tarixlərində Bakı şəhərində keçirilməsinə dair Sazişin təsdiq edilməsi haqqında

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı şəhəri, 24 dekabr 2015-ci il. № 1655 / URL: <http://www.e-qanun.az/framework/31715>)
12. Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu, Forum 2018 / URL: <https://bakuforum.az/az/archive/forum-2018/>
 13. Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu, Forum haqqında / URL: <https://bakuforum.az/az/#about-forum>
 14. Bakıda V Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu işə başlayıb / URL: <http://mct.gov.az/az/umumi-xeberler/forum-acilis>
 15. Baku Process, Global strategy for intercultural dialogue / URL: <https://bakuprocess.az/baku-process/about-process/>
 16. Conference of Ministers responsible for Culture (Baku, 2-3 December 2008): “Intercultural dialogue as a basis for peace and sustainable development in Europe and its neighbouring regions” / URL: https://bakuprocess.az/wp-content/uploads/Baku_Declaration_en-2008-1.pdf
 17. İlham Əliyev BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumunun rəsmi açılışında iştirak edib. 26 aprel 2016/ URL: <https://president.az/articles/19563>
 18. İlham Əliyev IV Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılışında iştirak etmişdir / URL: <http://www.president.az/articles/23532>
 19. UNAOC, Who We Are / About UNAOC / URL: <https://www.unaoc.org/who-we-are/>

Redaksiyaya daxil olub 22.10.2021